

N:o 18.

Herr **E. Hammarlund**: *Angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utgifvande af en statistik rörande folkundervisningen i Sverige.*

Vårt land, som på statistikens område intager ett ganska framstående rum, saknar icke desto mindre så godt som helt och hållet en *folkskolestatistik*.

År 1870 utkom: »Bidrag till Sveriges officiella statistik. P. Folkundervisningen den 31 December 1868» — ett häfte om XXII + 67 kvartsidor. Förut hade utkommit: år 1867 »Tabeller till folkskoleinspektörernas berättelser för åren 1864—66» samt år 1869 »Tabeller till folkskoleinspektörernas berättelser för åren 1867—68».

Men efter år 1870 saknas hvarje tillstymmelse till folkskolestatistik i vårt land. Allt hvad man fått veta om folkskoleväsendets utveckling under de senaste 17 åren inskränker sig till några torftiga sifferuppgifter i Kongl. Maj:ts »Berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista riksdags sammanträde sig tilldragit» (ej fullt två sidor årligen) — om en under år 1884 utarbetad »Öfversigt af folkskoleväsendets utveckling under åren 1877—81» (34 sidor oktav) kan nemligen ej här blifva tal, då denna »öfversigt» innehåller helt få sifferuppgifter och i öfrigt mycket allmänna resonnement.

Årligen utkomma statistiska meddelanden rörande rättsväsendet, bergshandteringen, fabriker och manufaktur, handel och sjöfart, fångvården, telegrafväsendet, helso- och sjukvården, statens jernvägstrafik, postverket, jordbruk och boskapsskötsel, landtmäteriet, skogsväsendet, o. s. v. Men i afseende på en så vigtig samhällsfaktor som folkupplysningen saknas all egentlig statistik sedan år 1870.

Ett sådant missförhållande synes mig med nödvändighet kräfva en rättelse. Frågan om reformer i undervisningsväsendet, så det högre som det lägre, står på dagordningen. Men innan man beslutar förändringar i det nuvarande systemet, är det af vigt att känna de re-

sultat, som genom detsamma uppnåts. Äfven vid fattandet af beslut om lärarelönerna m. m. är det godt att hafva ett statistiskt material att bygga uppå.

Om man t. ex. för ett visst år önskar uppgift å:

antalet folk- och småskolor samt fortsättningsskolor i förhållande till folkmängden inom rikets skilda delar;

förhållandet mellan antalet lärare och folkmängden särskildt i de större och särskildt i de mindre skoldistrikten;

antalet skolor i förhållande till arealen;

skolbarnens väglängd;

förhållandet mellan fasta och flyttande skolor i de särskilda länen;

huru många folkskolor, som sakna underlag af småskola;

huru många barn, som åtnjutit undervisning i slöjd, i trädgårds-skötsel o. s. v.;

antalet skolor, i hvilka alla eleverna undervisas samtidigt;

lärjungarnes medelålder vid afgangen från skolan;

de afgångne elevernas kunskaper;

antalet elever i medeltal på hvarje lärare inom landets olika delar;

antalet skolafdelningar med öfver 60, öfver 100 lärjungar o. s. v.;

lästidens längd;

hurudan skolgången är i olika delar af landet;

antalet nyuppförda skolhus och dessas kostnad;

skollokalerens beskaffenhet;

materielens beskaffenhet;

huru många lärare, som hafva öfver minimilön;

lärarnes tjänsteålder;

beskaffenheten af lärarens bostad;

vid huru många skolor särskildt planteringsland finnes;

o. s. v.,

så är man helt enkelt icke i stånd att vinna en dylik uppgift, och om man undantagsvis kan skaffa sig en sådan för *ett* år, är man icke i tillfälle att göra jämförelser och se, huru saken utvecklats sig ett annat år.

I det stora hela synes undervisningsstatistiken i vårt land hafva blifvit allt för mycket åsidosatt. Den känbara brist, som härutinnan förefunnits i afseende på den högre undervisningen, har dock nu i någon mån blifvit afhulpen genom de mycket upplysande tabellbilagorna till den senaste läroverkskomiténs utlåtande. Dessutom utkom år 1884: »Berättelse om statens elementarläroverk för gossar läsåret

1876—77» (196 sidor text och 252 sidor tabeller i kvartformat), och i dessa dagar har utdelats: »Berättelse om statens elementarläroverk för gossar läsåret 1877—78» (45 sidor text och 49 sidor tabeller, äfvenledes i kvartformat). Det förljudes, att man inom Ecklesiastikdepartementet är sysselsatt med en fortsättning till dessa berättelser för att så småningom hinna »den närvarande tiden».

Men för en folkskolestatistik äro deremot utsigterna ganska mörka. Vål lär på 1870-talet inom Ecklesiastikdepartementet hafva utarbetats en *plan* för en dylik statistik, men dervid har det ock stannat, åtminstone har allmänheten aldrig fått se någon frukt häraf, oaktadt inom Ecklesiastikdepartementet upprättats en särskild byrå, hvilken bland annat skulle hafva till uppgift att »sammanföra, kontrollera och bearbeta de inkommande statistiska uppgifterna af alla slag» rörande folkskoleväsendet (1862—63 års riksdagsskrivelse N:o 169). Skälen härtill äro okända. Man kan åtminstone ej skylla på brist på material, ty näppeligen fins på något område så rik tillgång på primäruppgifter som just på det föreliggande.

Hvarje lärare och lärarinna skall årligen ifylla en större tabell, upptagande antalet lärjungar, deras ålder, kunskaper, skolgång o. s. v. Hvarje skolråd skall — likaledes årligen — lemna en mängd uppgifter om i skolåldern varande barn, om lärarnes löneförmåner, skolträdgårdarnes storlek, utgifter för skolmateriel m. m. Folkskoleinspektörerna skola granska dessa uppgifter och deraf göra ett sammandrag (förutom de särskilda berättelser inspektörerna äro skyldiga afgifva).

Slutligen skola domkapitlen sammanföra inspektörernas uppgifter och insända *samtliga* handlingarna till Ecklesiastikdepartementet, der de således till sist hamna. Det för allmänheten synliga resultatet af allt detta arbete är — två sidor årligen i berättelsen om hvad i rikets styrelse sig tilldragit.

Om behöfligheten och gagnet af en årligen återkommande statistik rörande folkundervisningen torde meningarna ej gerna kunna vara delade. I andra land är ock en dylik statistik likställd med den öfver andra samhällsförhållanden. I Norge t. ex. har allt sedan 1870 årligen utkommit »Beretning om Skolevæsenets Tilstand», den senaste för mig tillgängliga en volym om XXXI + 205 sidor i stor oktav. I Finland, Preussen, Frankrike, Österrike, Italien, Förenta Staterna m. fl. land offentliggöres likaledes *årligen* en statistik öfver folkundervisningen. Åtskilliga af dessa land stå dock med hänsyn till andra grenar af statistiken ej oväsentligt efter Sverige.

På grund af det nu anförda får jag vördsamt hemställa,
att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t
anhålla om utgifvandet — helst årligen — af en
statistik rörande folkundervisningen i Sverige.

Stockholm den 23 Januari 1886.

Emil Hammarlund.

N:o 19.

Herr **G. Eriesson i Stockholm:** *Om ändring i grunderna för be-
villning af fast egendom samt af inkomst af kapital och
arbete.*

Att afhjelpa den ojämnhet i beskattningen, som utgör en af de
förmämsta orsakerna till bristande jemlikhet mellan olika samhällsklas-
ser, har redan länge varit föremål för statsmakternas omsorger. De
steg, som redan tagits i denna riktning, förtjena allt erkännande, vare
sig bördorna lättas för allmogen, såsom i fjol genom minskningen i
grundskatterna, eller för samtliga mindre bemedlade, såsom år 1883
genom minskningen i de personliga skatterna och höjandet af existens-
minimum. Men ofantligt mycket, ja det mesta, återstår ännu att göra.

En skatteform, som på senare tid vunnit allt mera erkännande,
är den *progressiva beskattningen*, då skatten utgår efter stigande skala,
så att den förmögne erlägger en större part af sin egendom än den
mindre förmögne. Om t. ex. den ene för 4,000 kronors inkomst
skattar 40 och den andre för 16,000 kronor skattar 160, så utgör
skatten lika stor part af bådas inkomst, eller en procent. Men om